

A. BUVINA, vratnice splitske katedrale

A. BUVINA, detalj vratnica splitske katedrale

Dva nepoznata rukopisa Marka Martinovića, Anali — Dubrovnik, 1952, 1; *Monasteria benedictinorum in Dalmatia in districtu Catharensi, Benedictina* (Roma), 1959, 1–2; *Teritorijalni razvitak Kotora, Anali* — Dubrovnik, 1966, 1–11. L. D.

BU TURAC, Josip, povjesničar i arhivist (Graberje kraj Požege, 14. XI. 1905 — Vrbovec, 4. X. 1993). Studirao je teologiju u Zagrebu, a crkvenu povijest na Gregorijani u Rimu. God. 1940–60. arhivar kaptolskoga arhiva i Arhiva Hrvatske u Zagrebu. God. 1944–60. docent na Bogoslovnomu fakultetu u Zagrebu. Osim crkvenom poviješću, bavi se arhivistikom i paleografijom. Napisao je nekoliko monografija o povijesti župa zagrebačke nadbiskupije.

BIBL.: Katolička crkva u Slavoniji za turskog vladanja, Zagreb 1970; *Crkveno-kulturna povijest Požege i okolice*, Zagreb 1977; *Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine*, Starine JAZU, 1984, 59. A. Bad.

BUVINA, Andrija, drvorezbar i slikar (prva pol. XIII. st.). Djelovao u Splitu. Jedino sačuvano njegovo djelo jesu romaničke vratnice splitske katedrale iz 1214. Buvinino autorstvo potvrđuje naknadno uneseni zapis u rukopisnom kodeksu »Historia Salonitana« splitskoga povjesničara Tome Arhidakona. U tome se djelu B. naziva slikarom (*pincitor de Spaleto*), a spominje se i njegova slika Sv. Kristofora, vjerojatno freska koja se nalazila na Peristilu (spomenuta i u arhivskom izvoru iz XV. st.). Utvrđeno prezime Buvina (možda augmentativ od buha-buva) svjedoči o njegovu slavenskomu podrijetlu.

Vratnice splitske katedrale (visina 5,30 m, širina 3,60 m) sastoje se od dvaju krila od orahovine na podlozi od hrastovih dasaka, a cijelu im površinu prekriva bogata rezbarija. Svako krilo ima 14 četverokutnih polja (kaseta), smještenih po dva u sedam redova. Kasete su međusobno odvojene trakama s motivima srololiko svinute lozice, u kojima se nižu grozdovi s malim likovima berača plodova ili životinja koje trgaју, odn. ptica koje zoblju zrna grožđa. Drugi tip vrpce čine lozice kružno prepletenih grančica iz kojih izbijaju polulikoviti stvarnoga ili maštovitoga oblića, držeći pupove i lišće. Svaka je kaseta obrubljena koso postavljenim daščicama na kojima se ritmički izmjenjuju ukrasni motivi akantusove povijuše antičke provenijencije s motivom predromaničke pletenice.

Vizualnom jedinstvu vratnica odgovara njihova ikonografska cjelovitost. Na lijevom krilu (odozgo prema dolje) nižu se prizori iz djetinjstva i javnoga djelovanja Kristova, od Navještenja do uskrsnuća Lazarova. Na desnom krilu (odozdo prema gore) nižu se prizori Kristove muke i smrti do Uzašašća. U četverostruku nizu kasete pregledno je prikazan ključni program kršćanske ikonografije, a poredak prizora objašnjava simboliku novozavjetnoga ciklusa u cjelini koja je bez primjera u cjelokupnoj eur. romaničkoj umjetnosti. Vjerojatno je sadržaj, pa i izgled vratnica, programirao nadbiskup Bernard iz Perugie, koji je tada stolovao u Splitu.

Ukupnost motiva i ornamenata te njihova plastička razvedenost uvjetuju živu igru svjetla i sjene. Tu živopisnost dojma pojačavala je crveno obojena pozadina ornamenta, dok su prizori u poljima bili čitavi pozlaćeni. Uz vrsnu obradu vratnica majstora Buvine moguće je utvrditi i nekoliko izvora umj. rješenja: dekorativna plastika Dioklecijanove palače te reljefi s

antičkih sarkofaga u Dalmaciji. Dok iz prve crpi ukrasne predloške, poznavajući druge — primjerice — unosi legionarske oklope među pretežno suvremenu odjeću likova. Iskustvo romaničke umjetnosti na primorju probudio je osvrtnjem na predromaničku pleternu skulpturu. Na figuralnim kompozicijama očituje se dvojnost ikonografskih predložaka: bizantskih, s primjerenom statičnošću, te zapadnjačkih s narativnošću i slikovitošću prizora. To je dokaz da je B. sudjelovao u preobrazbi umjetnosti na Jadranu, dohvaćajući stremljenja suvremena stila. Shodno svojem slikarskom odgoju pojednostavno je sitnoplastičke oblike do dvodimenzionalnoga reljefa i linearne stilizacije detalja, što se vezuje s ranoromaničkim kiparstvom Dalmacije. Poštujući zakon kadra, neke je prizore lišio ikonografski važnih pojedinosti, a primjenjujući tzv. hijeratsku perspektivu B. je, uz stilske konvencije vremena, izrazio i svoja osobna shvaćanja likovnih problema. Jedinstvom figuralnih i ornamentalnih elemenata njegovo je djelo znatno utjecalo na izraz domaćih umjetnika, o čemu svjedoči kamena plastika zvonika splitske katedrale i rezbarija korskih klupa u istoj crkvi. Pročelje tadašnje katedrale (adaptirane antičke grobnice), arhit. neprimkladno oblikovano, dobilo je postavljanjem vratnica sadržajnu i oblikovnu važnost primjerenu ulazu u stolnicu pokrajinske nadbiskupije. Za nas su one, još vrlo dobro očuvane, dragocijenije utoliko više što se u svijetu održalo vrlo malo sličnih spomenika, a nalaze se sred primorja koje je glavinu svojega plastičkog izraza gradilo na kamenarskim radinostima.

LIT.: Lj. Karaman, Buvinove vratnice i drveni kor splitske katedrale, Rad JAZU, 1942, 275. I. Fis.

BUZET, grad u sr. Istri. Naseljen od prapovijesti, u rimsko doba *Pinguentum*. Iz ranosrednjovj. doba su bogata nalazišta: na brežuljku Brežac otkriveno je langobardsko groblje (oko 600) s nalazima srebrnih dijelova konjske opreme; na brežuljku Mejica biz. nekropola (VII–VIII. st.) sa zlatnim i brončanim naušnicama, kopčama za pojas i fibulama; uz sjev. gradske zidine starohrv. groblje (IX–X. st.) s nalazima srebrnih naušnica, a u samome Buzetu nalaz vrlo lijepe kasnoant. brončane burače, urešene trobojnim emajlom. Grad je opasan zidom, što su ga Mlečani obnavljali i učvršćivali poslije 1420, kad je nakon sloma svjetovne vlasti akvilejskih patrijarha dospio u njihove ruke, a osobito poslije 1511, kad se u tu važnu stratešku točku za čuvanje mletačkoga posjeda preselio iz kraške utvrde Rašpora tzv. Capitan de Raspo, vojni upravitelj mletačke Istre. U zidu su i danas dvojica gradska vrata (glavna iz 1547. i sjev. iz 1592), a kada je zid izgubio obrambenu namjenu djelomično su se na nj dozidale stambene kuće. Od svjetovne srednjovj. arhitekture, uglavnom pregrađivane u kasnijim stoljećima, ističu se palača rašporskoga kapetana s grbovima i skladište za žito na kojemu su grbovi buzetskih gradonačelnika. Na terasi trga, što je isklesana u živcu kamenu, obnovljena je 1784. župna crkva i zvonik. Njezinu inventaru pripadaju gotička pokaznica iz 1453, rad regionalnoga majstora, križ za procesije iz 1536. i drugi liturgijski srebrni pribor XVII. i XVIII. st. te portret kanonika Flege, kvalitetni mletački rad iz poč. XVII. st. U crkvi Sv. Jurja navrh grada (datum na portalu 1611) velika su platna s